

ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ

Öğretmen sınıfın en önemli bireyidir. Öğretmen öğrencinin hem kafasını hem gönlünü doyurmalıdır. Bir sınıfın içindeki arkadaşlık anlayışı, iyi geçim, disiplin, düzen, otoritelere karşı saygı ve sevgi büyük oranda öğretmen ya da öğretmenlerin ilişkilerinin yansımalarıdır. Öğrenci öğretmenin o kadar etkisi altındadır ki, onun bir sözü yıllar sonra memleketin sorumluluklarını üzerine almış bir insanın kafasında aydınlık ufuklar açabilir. Sınıf atmosferi öğrenci ve öğretmenin iyi anlaşmasına bağlıdır. Öğretmen sınıfta aranan, beklenen bir varlık olmalıdır. Öğretmenin hasta olup gelemeyişine sevinen bir sınıfta bu hava biraz bozuk demektir. Sınıf atmosferi doğrudan doğruya öğretmenin kişiliği demektir. Sınıfın ruhu, heyecanı, canlılığı, uyanıklığı, çalışkanlığı, işbirliği, sevgi, saygı hep öğretmenden sınıfa sirayet eder. Bitkiler nasıl güneş, hava, su gibi elemanlarla karşılaşınca renklenir, dirilir ve açarsa insan ruhu, özellikle çocuk ruhu da neşe, itimat, sevgi, arkadaşlık karşısında bitkiler gibi yeşillenir, çiçek açar. Böyle bir sınıfta öğrencilerin ruhu için güneş de, hava da, su da, öğretmenin neşesi, sevgisi ve arkadaşlığıdır. Öğretmenle öğrenciler arasında karşılıklı saygı sağlıklı bir sınıf atmosferi için lüzumludur. Böyle bir sınıfta öğrenciler öğretmenlerini hem severler hem sayarlar. Çünkü öğretmenlerinin kendilerini sevdiğinden emindirler, aynı zamanda öğretmen onların kişiliklerine saygılıdır. Bu durumdan doğacak güven ise oldukça önemlidir. Öğretmen öğrenci ilişkileri sağlıklı ve mutlu bir hava içinde olursa, sınıfta rahat, korkusuz, kuşkusuz bir hava esmektedir ki bu öğrencilerin her türlü bilgiyi kolaylıkla öğrenebilecekleri en uygun zamandır. Öğretme – öğrenme sürecinin etkili olabilmesi için öğrenen ile öğreten arasında çok özel bir ilişkinin kurulması gerekir Öğretmen-öğrenci arasında ki bağı oluşturan etkenler

İLETİŞİMİ ENGELLEYEN 12 ENGEL

İletişimi engelleyen 12 engel vardır ve bu engeller öğretmen-öğrenci iletişimi için de geçerlidir. Bunlar öğrencinin öğrenmesini engelleyen sorunları çözmesinde gerekli olan iki yönlü iletişimi yavaşlatır ya da bütünüyle yok eder:

1. Emir vermek, yönlendirmek,

Bunu yap, şunu yap, böyle yapman gerekiyor. Bu iletiler öğrencilerin duygularının ihtiyaçlarının önemiz olduğunu anlatır. Öğrenciye gözdağı verir ve korku oluşturur. Bazen bu iletiler öğrencide olumsuz davranışlar meydana getirebilirler.

2. Uyararak, gözdağı vermek,

Bu son olsun, yoksa ben yapacağımı bilirim. Öğrencinin isteklerine ve tüm ihtiyaçlarına saygı gösterilmediğini anlatır.

3. Ahlak dersi vermek,

Bana doğruyu söyle niçin dersini yapmadın. Bu iletilerde dış otoritenin gücü ortaya konur.

4. Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek,

Kendine hedefler koymalısın ondan sonra çalışmaya başlayabilirsin. Butür iletiler öğretmenin, öğrencilerin sorunlarını kendi kendilerine çözebilme yeteneği olmadığına inandığını kanıtlar. Öneride bulunma öğretmenin öğrenciyi anlamadığının bir göstergesidir.

5. Öğretme, nutuk çekmek, mantıklı düşünceler önermek,

Çok az zamanın kaldığı halde sen hala oyun peşindesi. Öğretmen öğrenci ilişkisine sorun olmadığı zamanlarda öğretme, nutuk çekme öğrenciler tarafından kabul görünürken, sorunlu dönemlerde kabul edilmez.sorunu olan öğrenci öğrenmeye aşgınlık duygusu, yetersizlik duygusu ile tepki gösterebilir.

6. Yargılamak, eleştirmek, suçlamak, aynı düşüncede olmamak,

Sen hiçbir şeyi başaracak güçte değilsin, kafan hiçmi hiç çalışmıyor.olumsuz değerlendirmeler çok tehlikelidir çocuğun benlik saygısının aşınmasına neden olur ve çocuk daha çk karşıt eleştiri ve olumsuz değerlendirme yapmaya başlar.

7. Ad takmak, alay etmek,

Kendini bebek zannediyorsun herhalde koca bebek. Öğrencilerin benlik imajı üzerinde olumsuz etki yapar. Öğrenciler bu tür iletilere ters cevaplar verirler.

8. Yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak,

Bana göre sen gerçekleri görmezden geliyorsun hiç mantıklı düşünmüyorsun. Öğrencinin herhangi bir davranışının ne amaç için yaptığını öğretmen tarafından bilindiğini anlatan iletilerdir.

9. Övmek, aynı düşüncede olmak, olumlu değerlendirme yapmak,

Sen bir harikası bunu da kendin halledebilecek güçtesin. Fazla övülen öğrenci övülmeye karşı bağımlılık oluşturur övülmediği bir zaman rahatsız olur. İyi olmayan bir öğrencinin övülmesi ters etki yapar çocuk hiç oralı olmaz.(Siz sanki böyle söyleyince ben böyle mi olacağım.)

10. Güven vermek, desteklemek, avutmak, duygularını paylaşmak,

Sana güveniyorum hem sınava girecek tek kişi sen değilsin herkes bu sıkıntıları yaşayacak. Güven vermenin çoğu sorunlu kişinin abarttığını gerçekleri anlamadığını olaylara uzak kaldığını bir bakıma (gerçek dışı) duygular taşıdığını hissettirir. Öğrenciler ayrıca duygularını değiştirmeye çalışan öğretmenlerden hoşlanmazlar.

11. Soru sormak, sınamak, sorguya çekmek, çapraz sorgulamak,

Yardım istemek için geç kalmadın mı? Sorunu olduğu zaman öğrencide kuşku uyandırır. Öğrenciler soruların eksiklerinin bulunması için sorulduğunu zannederler.

12. Sözüden dönmek, oyalamak, alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak.

Şimdi olmaz zamanı değil, daha sonra yapabiliriz. Bu iletiler öğretmenin öğrenci ile ilgilenmediğini, ona değer vermediğini ve dışladığını gösterir.

* * * * *

Üç Yaygın Yanlış Anlama: Etkili öğretmenlik konusunda tartışmalar, üç temel sorunda yoğunlaşıyor.

a. Gerçekleri söylemenin, öğüt vermenin ve açıklamanın nesi yanlış? (Öğretmenin asıl vazifesi, bu değil mi?)

Her zaman gerçeklerle yüzyüze getirmek zararlı olabilir. “Bunları öğrenmelisin, hayatın gerçeği bunlardır.” gibi şeyler öğrenciyi rahatsız eder.

b. Övmek ve değerlendirmek neden engel olsun? (Övme, iyi davranışları pekiştirir.)

Öğrenci kendisinden memnun değilse, övmeyi kulak ardı eder ya da öğretmenin onu anlamadığını düşünür. Birkaç öğrencinin övülmesi, olumsuz etki meydana getirir. Fakat öğretmen öğrenci davranışlarına doğal ve ani tepki verir ise ve bu tepki öğretmen öğrenci ilişkisinde sorunsuz bölgede ise, bir engel değildir, faydalıdır.

c. Soru sormak neden etkisiz kabul ediliyor? (Çünkü bu öğretmede en değerli yollardan)

Kişi içdünyası ile ilgili soru sorulduğunda savunmaya çekilir. İstenmedik duyguların sorgulanması tehdit unsuru oluşturur. Soru kişiyi sadece bir yönde konuşmaya zorlar. Kişinin sorunu belki farklı olabilir.

Birçok öğretmenin iki ortak şikayeti vardır; *yardımcı olmakta yetersiz kalışları ve yardım için el uzattıklarında geri çevrilmeleri.* Öğretmenler, sorun ortaya çıkınca, sorunları nasıl etkili bir biçimde tepki göstereceklerini bilemediklerinden yardımcı olamazlar.

Öğretmen, öğrencinin davranışının kabul edilemez olduğu mesajını verir, onun değişmesini, sanki sorunu yokmuş gibi davranmasını ve sorunu ne olursa olsun, onu bir kenara bırakmasını ister ve bunu da işte bu 12 iletişim engeliyle ifade eder.

“12 Engel” kabul etmeme dilidir, çünkü sorunu olan kişiye, değişmesi gerektiği, sorunlu olmanın kabul edilemeyeceğini ve sorunlu kişide bir sorun bulunduğunu iletir. Bir kişi, başka birini içtenlikle kabul eder ve iletebilirse, o kişide *yardım etme yeteneği* var demektir. Başkalarını oldukları gibi kabul etmek, ilişkileri kuvvetlendirmede önemli bir etkidir. Kabul, küçükük tohumları bile en güzel çiçeğe dönüştürebilecek verimli bir toprak gibidir. Burada asıl iş, tohumdandır. Genç insan da kendi organizmasında bir gelişme yeteneği taşır. *Kabul*, gencin gizli gücünün ortaya çıkmasına imkan sağlar. *Kabul*, çocukları açar, onları, duygularını ve sorunlarını paylaşmak için yüreklendirir.

Etkili Konuşma:

Konuşma , insan ilişkilerinde yapıcı olduğu kadar yıkıcı da olduğundan, öğrenciyi öğretmene yakınlaştırabildiği gibi uzaklaştırabilirde...

Etkili Dinleme:

Her anne-baba ve öğretmen biyolojik olarak çocukları dinleyecek organlarla donatılmış olduğunu bilir. Her zaman dinleseler de, duyduklarını sandıkları şey, çocuğun anlatmaya çalıştığı şey olmayabilir. Bu arada öğrencileri dinlemenin uygun zamanı da vardır. Kimi zaman sınıfta ya da teneffüste bir şey öğretirken öğrencinin davranışlarını düzen bozucu, kabul edilemez bulduğumuzda , “iyi dinle!” önerisini bir tarafa bırakmalıyız. Böyle durumlarda güçlü iletişimimizi göndermemiz ve öğrencilere haklarını çiğnediğini vurgulamamız gerekir. Bu tür iletileri, onları savunmaya itmeden ve duygularını incitmeden iletebileceğini göstermeliyiz. Öğrenciler , öğretmenin kendilerini yanlış anladığını, güvenmediğini, bir kenara ittiğini, aşağıladığını, küçük düşürdüğünü ya da eleştirerek değerlendirdiğini hissederse, beden eğitimi, resim eğitimi gibi en ilgisini çeken derslerde bile sıkılır ve öğrenmeye inatla karşı koyarlar.

Sınıfa girdiğinizde

Sınıfın karşısında, beden ağırlığınızı iki ayağınıza eşit dağıtarak durunuz ve mutad giriş sözlerinizi söyleyin (SINIF KARŞISINDA DİK DURUN, DENGELİ DURUN) Girişteki selamlama sözlerinizi o andaki sınıf gürültüsünden daha yüksek sesle söyleyin ve sessizce bekleyin. (SINIF GÜRÜLTÜSÜNDEN YÜKSEK SESLE SELAMLA, DİK VE SESSİZ DUR - BEKLE) Sınıf sessizleşince alçak bir sesle derse başla.

Sınıfta iki aşırı davranış:

1. “Ben öğretmenim. Sen öğrencisin. Eğer bir şeyler öğrenmek ve bir şey olmak istiyorsan, benim istediğim gibi düşüneceksin, konuşacaksın ve yapacaksın.”
2. “Burada öğretmen, öğrenci yok. Hepimiz öğretmen ve öğrenciyiz. Hiç kimse birbirinden üstün değildir, herkes eşittir.”

Öğretmen ile öğrenci ilişkisinde engel yaratan farklılıklar:

Olgunluk farkı: Öğretmen öğrencilerden daha tecrübeli ve olgundur.

Güç farkı: Öğretmen öğrencilere göre bilgi ve yönetmelik açısından daha güçlüdür.

Bakış açısı farkı: Öğretmen ile öğrencilerin hayata ve geleceğe bakışları farklıdır.

Objektiflik farkı: Öğretmenler bazı özel durumları hesaba katmayacak kadar tarafsız olmak durumundadırlar.

Öğretmenin sınıfta oynayacağı roller

Uzman rolü

Öğrenciler sizi bir konu uzmanı olarak görüyor mu? Öğrettiğiniz bilgiye değer veriyorlar mı? Siz ders anlatırken öğrencinin nasıl algıladığını ve ne öğrendiğini biliyor musunuz?

Yasal güç rolü

Yasal gücünüzü yerinde ve doğru kullanıyor musunuz?

Ödül ve ceza verme rolü

Tutarlı olunuz. Öğrenci sizden beklediğini alsın. Ödül ve ceza bağlantılarını tam ve yerinde kurunuz. Ödül konusunda öğrenciyi zorlamayınız.

Araştırmalar öğrencilerin, sınıf arkadaşları ve öğretmenleri ile iyi ilişkiler içinde olduğu sınıflarda daha iyi öğrendiğini gösteriyor. Öğrenme, çok uygun bir “öğrenme iklimi”nde gerçekleşir. Öğrenciler sadece sınıftaki fiziksel ortamdaki değil, öğretmenin beklenti ve vaziyet alışlarından da etkilenir. Sınıf ortamını (iklimini) belirleyen faktörler İyi bir sınıf iklimi yaratabilmek için sınıfın fiziksel yapısında ve görünümünde ne gibi düzenlemeler yapılmalı? (renkler, duvarlar, afişler, öğrenci çalışmalarını asmak, temizlik, kütüphane, malzemeler, tuvaletler, müzik yayını vs)

SINIF İKLİMİNİ ETKİLEYEN EN ÖNEMLİ FAKTÖR, ÖĞRETMENDİR

Öğretmenin yaptığı dersten zevk almaması, bir zorunluluk gibi ders yapması sınıf iklimini bozar. “Bunun çok can sıkıcı olduğunu biliyorum, ama müfredatta olduğu için mecburen yapacağız.” Öğrencileri çeşitli şekillerde gruplara ayırmak sınıf atmosferini bozar. Başarısız öğrencilerin iyi not almasını veya başarılı öğrencilerin kötü not almasını normal karşıla. Sınıftaki her öğrenci öğrenebilir; seviyesine uygun ve doğru öğretilmek şartıyla. Her öğrencinin tartışmalara katılmasını sağla.

Olumlu Sınıf İklimi Yaratma Becerileri

Bireysel farklılıkları öğren ve saygı göster Öğretmenin bütün öğrencilere aynı şekilde davranması yanlıştır. Çünkü onların hepsi farklıdır. Bu farklılıklara duyarlı olmadan başarılı öğretim yapılamaz. Her öğrenci sınıftaki derse aktif katılmak ister. Ancak bunun için onun ilgisine, bilgisine, gelişim düzeyine, zekasına, öğrenme stiline uygun bir ortamın olması gerekir. Öğrencilerin adlarını öğren ve onlara adları ile hitap et İnsanlara adları ile hitap etmek, bir çok iletişim engellerinin aşılmasını sağlar. İlk derslerde her öğrencinin kendisini geniş olarak tanıtmalarını sağla. Öğrenciler hakkında, onların isimlerini hatırlatacak küçük notlar al. Tartışmalarda öğrencilerin adlarını kullan Öğrenciler sınıfta ön sıralarda toplu olarak otursunlar, sınıfın her yanına seyrek olarak dağılsınlar. Özellikle sınıf tartışmalarında masa ve sandalyelerin herkesin birbirinin yüzünü göreceği şekilde yeniden düzenlenmesi iyi olur. Sınıfı statik ve sıkıcı bir mekan olmaktan çıkartın Daha ilk derste öğrencilerden neler beklediğini açıkla Öğrenciler, öğretmenlerin gerek ders gerekse sınıf yönetimi konusunda kendilerinden ne beklediğini bilemezlerse huzursuz olurlar. Derse hazır gelsinler, sınıf tartışmalarına katılsınlar, tartışmalarda kişilere yönelik hücum etmesinler, herkesin fikrine saygı göstereyinler, biri konuşurken sözünü kesmesinler. Öğrencilerle konuşmak için derse erken gel ve onlardan sonra çık Bu anlarda kurulacak küçük ilişkiler, olumlu bir sınıf iklimi yaratmanın başlangıcıdır. Öğrenciler burada ders içindekinden daha iyi soru sorarlar, beklenti ve endişelerini dile getirirler. Öğrencilerin derse katılmaları için güvenli bir ortam sağla Hiçbir zaman öğrenci sorularını ve açıklamalarını gülünç bulmayınız (“aptalca bir soru” gibi). Karşı iseniz, fikrinizi nazik bir şekilde açıklayınız. Birbirine saygısızca hücum eden öğrenci konuşmalarını engelleyiniz. Her öğrenci ile göz teması kurunuz. Güzel görüşleri tahtaya veya saydama yazınız. Sınıf İklimi, grup psikolojisi açısından da değerlendirilmelidir. Grup üyelerinin birbiriyle ilişkileri, dayanışma, rekabet gibi faktörler önemli rol oynar

Bir disiplin sorunu olmuş, öğrencilerle öğretmen arasındaki bağlar kopmuş! Birçok öğretmen, öğrencileri işe karıştırmak istemiyor Etkili ve iyi bir sınıf atmosferi yaratmanın sihri, derse iyi bir katılım sağlamaktır. Bunun için; İşbirliğine hazır ol. Diğer grup elemanları ile işbirliği yap. Fikirlerini ve malzemelerini paylaş. Herkes sırayla konuşsun. Kendisinin dinlenmesini isteyen, önce başkalarını dinlemeyi öğrensin. Olumlu bir vaziyet alınsın olsun. Olumlu beklentiler içinde ol. “İyi ve olumlu düşünen iyi davranır, iyi işler yapar.” Başka insanları aşağılama. Arkadaşlarının ve öğrencilerin olumlu yönlerini konuş. Kimseyi suçlamadan sorunları çözmeye çalış. Yapacağının en iyisini yap. “Ne iş yaparsan yap, o işte en iyisi olmaya çalış.” İşler iyi gidiyorsa da çaba harca, kötü gidiyorsa da; işler iyi gitmediğinde uzaklaşma ve kaçma davranışı yapma. Kendi yapacağın işi yap, diğer grup üyelerinin tembelliği veya hatalı tutumları seni etkilemesin. Grup içindeki davranışların baştan sona kadar tutarlı olsun. Açık, somut bir davranış dili

kullan. Üstü kapalı ifadelerden kaçın. İletişimde kullanılan kelimeler kadar ses tonu ve vurgulama da önemlidir. Bunlar kelimelere farklı anlamlar yükler. Olumlu bir dil kullan. Suçlayıcı, “ima edici”, yasaklayıcı ifadeler kullanma. Öğrenciler kavramsal dili , bilgiyi ezberlerler ama orada söylenen şeyleri yapmazlar. Eğitim sadece öğretmek değil, aynı zamanda yaptırmaktır da! Öğrencilerin hatalarını düzelt, ama bunu yaparken onları asla “bozma”! Kürsüden veya podyumdan uzaklaş. Kürsü veya masayı kendin ile öğrenciler arasına bir engel gibi koyma. Bir bölgeyi korur gibi yapma. Beden dilini iyi kullan. Sınıfın her yanını gez, dolaş. Bazen kürsüye bazen öğrencilerin arasına, onların seviyesine otur. Onlara bir arkadaş, bir rehber, bir danışman, bir uzman gibi davran. Sadece bazı öğrencilerin değil, bütün öğrencilerin seninle iletişim kurmasını sağla. Odana bütün öğrenciler gelsinler. İlla sorunları olduğu zaman değil, sorunları olmadığı zamanlar da gelsinler. Bunun için onları cesaretlendirmeye çalış Olumlu bir sınıf atmosferi yaratmak için, öğrencilerden sık sık geribildirim al. Değerlendirme formu, anket, küçük grup sohbeti veya mülakat tarzında. Bu bilgilere göre sınıftaki öğretimi düzenle!

İyi bir öğretmenin veya öğretim elemanının ideal özelliklerinin neler olması gerektiği konusunda bir çok araştırma yapılmış ve bunlara dayanılarak çıkartılmış uzun özellik ve davranış listeleri bulunmaktadır (Yağcı 1997, Dilek 1993).

1. Kendi siyasi fikirlerini empoze etmeyen, tarafsız, her düşünceye saygılı, öğrenciler arasında hiçbir ayırım yapmayan, kızlara ve erkeklere eşit davranan...
2. Öğrencinin sorunlarını dinleyen ve çözüm üreten, onların sosyal faaliyetlerine katılan, ders dışında da onlarla ilgilenen, onlara anne-baba, kardeş, dost gibi yaklaşan, onların isimlerini bilen...
3. Öğrenciyi küçümsemeyen, hor görmeyen, sınıfta küçük düşürmeyen, rahat soru sorulabilen, kendisiyle rahat konuşulabilen...
4. Kişilikli, idealist, temiz ve şık giyinen, giyimine ve davranışlarına çok dikkat eden, "örnek", dürüst, güvenilir, sosyal kişilik sahibi...
5. Güler yüzlü, yumuşak, sakın, alçakgönüllü, mütevazı, samimi, candan...
6. Öğrenciye baskı yapmayan, güven duyulan, rahat kişilikli, iyimser...
7. Öğrenciye karşı hoşgörülü, sevgiyle yaklaşan, sevecen, ona saygı duyan...
8. Nazik, öğrenci ile arasına tatlı bir mesafe koyan, sert ve kırıncı olmayan, hakaret etmeyen, kibirli davranmayan
9. Ciddi, disiplinli, öğrenci ile arasına bir mesafe koyan, ders dışında öğrenci ile ilgilenmeyen
10. Branşında iyi, konusuna ve dersine hakim, iyi bir bilim adamı, araştırmacı, derse hazır gelen, yabancı dil bilen, bilgi ile otorite kuran...
11. Konusunu öğrenciye anlatabilen, pedagojik formasyona sahip, derse ve konuya uygun metot seçebilen, ders araçları kullanan...
12. Değerlendirmede objektif, öğrenciye hak ettiği notu veren, öğrencileri not ile tehdit etmeyen, notu bir silah olarak kullanmayan...
13. Öğrenci psikolojisinden anlayan, onu sınav stresine sokmayan...
14. Öğrenciyi sıkmadan dersi sohbet tarzında anlatan, espri yapan, dersi çekici hale getiren, derse katılım sağlayan...
15. Türkçesi mükemmel, hitabeti güzel, dili ve ses tonunu etkili kullanan...
16. Öğrencileri tanıyan ve dersi öğrenci seviyesine indirerek anlatan...
17. Öğrencileri araştırmaya sevk eden...
18. Dersi somut anlatan, teorinin yanında pratik uygulamaları da veren...
19. Derste güncel sorunları konuşan, dersi güncelleştiren...